

FYLKESRÅDSSAK

Saksnummer	Utvalg/komite	Møtedato
037/13	Fylkesrådet	07.03.2013

Høring - Kvalitetsnorm for villaks

Sammendrag

Miljøverndepartementet har sendt på høring en kvalitetsnorm for villaks, med høringsfrist 1. mars 2013. Normen skal være et verktøy både for miljøvernmyndighetenes og for andre myndigheters forvaltning i saker som har betydning for villaksen.

Fylkesrådet ser svært positivt på det nye styringsverktøyet som den skisserte kvalitetsnormen for villaks er. Men kvalitetsnormen bør bare gjøres gjeldende fullt ut for de 21 elvene man har faktisk kunnskap om genetisk integritet. Den bør så gradvis utvides til å gjelde andre bestander etter hvert som kunnskapen kommer på plass. Videre bør kunnskap om genetisk stabilitet bygd på molekylærgenetiske metoder søkes implementert som bærende metode og som grunnlag for forvaltningstiltak.

Fylkesrådet mener videre at dersom det skal være en optimal sammenheng mellom kvalitetsnormen og vannforskriften bør klassifisering etter kvalitetsnormen følge tidsfristene av vannforskriften.

Bakgrunn

Høringsfrist i saken er 1. mars. Departementet gir ikke utsatt frist men vil prøve å ta til følge de innspill som kommer etter høringsfristen, før de har gått videre i sin saksbehandling.

Normen skal være et verktøy både for miljøvernmyndighetenes og for andre myndigheters forvaltning i saker som har betydning for villaksen. Forslaget innebærer en modernisering av gjeldende forvaltningsprinsipper, og bidrar til å klargjøre hvordan Norge kan oppfylle sine målsettinger om å bevare villaksen samtidig som det legges til rette for høsting av et overskudd.

Kvalitetsnormen vil også bidra til større åpenhet om kunnskapsgrunnlaget og avveiningene som gjøres i villaksforvaltningen. Miljøverndepartementet tar sikte på at kvalitetsnormen for villaks kan tre i kraft i løpet av 2013. Forslaget er utformet som en kvalitetsnorm med hjemmel i naturmangfoldloven § 13 og forutsettes vedtatt ved kongelig resolusjon.

Det er vedtatt en del mål knyttet til forvaltning av villaksen. Målene i villaksproposisjonen, lakse- og innlandsfiskloven og naturmangfoldloven § 5 er overordnede og generelle mål. Den skisserte kvalitetsnormen vil konkretisere disse målene for den enkelte bestand. Er kvaliteten til en laksebestand i samsvar med et slikt konkret mål, er de mer generelle, lovfestede målene oppfylt for den konkrete bestanden. Forslaget til kvalitetsnorm bygger både på bevaringsbiologiske hensyn og hensyn til bærekraftig bruk.

Problemstilling

Den atlantiske laksen består av et stort antall bestander som er knyttet til vassdrag med utløp til det nordlige Atlanterhavet. Norges hav- og kystområder og vassdrag utgjør i dag noen av de viktigste leveområdene for villaksen og vi har om lag en tredjedel av totalbestanden, fordelt på om lag 400 gjenværende bestander. Norge har derfor et særskilt internasjonalt ansvar for villaksen.

Laksebestandene representerer betydelige verdier som næringsgrunnlag for fiskerettshaverne og som grunnlag for turisme i en rekke lokalsamfunn. Villaksen er også en viktig kulturbærer for fritidsfiske, sjølaksefiske, samisk fiske, kystkultur og tradisjonell bruk og som kilde til rekreasjon og naturopplevelse. For oppdrettsnæringen utgjør villaksen både grunnlaget for dagens næring og en genetisk ressurs for fremtidig utvikling.

Siden 1970 har utviklingen for villaksen vært negativ i hele Nord-Atlanteren og de samlede fangstene i Norge er redusert med om lag 75 %. Det er flere forhold som påvirker dette bilde. Her kan nevnes:

- Lakseparasitten *Gyrodactylus salaris*
- Rømming av oppdrettsfisk og lakselus
- Sur nedbør
- Vassdragsreguleringer
- Laksefiske

Opprettelsen av 52 nasjonale laksevassdrag og 29 nasjonale laksefjorder er et hovedtiltak for villaksen. Formålet med ordningen er å gi et utvalg av de viktigste laksebestandene en særlig beskyttelse mot skadelige inngrep og aktiviteter i vassdragene og mot oppdrettsvirksomhet, forurensning og munningsinngrep i de nærliggende fjord- og kystområdene.

I arbeidet etter vannforskriften er et mål om minimum å oppnå god økologisk og kjemisk tilstand, eventuelt godt økologisk potensial, for alt ferskvann, grunnvann og kystvann i Norge. For å nå dette målet, utarbeides det nå regionale forvaltningsplaner etter plan- og bygningsloven.

I arbeidet etter vannforskriften skal det utarbeides regionale forvaltningsplaner etter plan- og bygningsloven. I forvaltningsplanene skal tilstand, mål og forslag til tiltak beskrives. Mål og tilstand skal knyttes til den enkelte, geografisk avgrensede vannforekomst. Ett element i karakteriseringen etter vannforskriften er fisk i ferskvann, herunder laks. Hvis vannforekomsten har en rik og naturlig artssammensetning kan en slutte at den økologiske og kjemiske tilstander en god. Motsatt, hvis en vannforekomst mangler vesentlige elementer, for eksempel at enkelte naturlig forekommende arter, er sterkt svekket eller borte og dette skyldes vannforekomstens økologiske eller kjemiske tilstand, kan dette føre til at vannforekomsten nedklassifiseres.

Kvalitetsnormen for villaks er knyttet til arten og de ulike enkeltbestandene. Vannforskriften tar hensyn til tilstanden for, i mange tilfeller flere, laksebestander innenfor en vannforekomst. Flere av de samme vurderingskriteriene blir brukt i de to systemene, og det vil derfor være en viss sammenheng mellom vurderingene som gjøres.

Det legges til grunn at 99 laksebestander skal vurderes etter normen. Det antas at det er de samme 99 laksebestandene som er modellert med hensyn på genetisk påvirkning. Departementet legger til grunn at kunnskapsgrunnlaget som er nødvendig for å vurdere disse villaksbestandene etter kvalitetsnormen i all hovedsak er tilgjengelig. Forskning gjennomført av Havforskningsinstituttet og Veterinærinstituttet viser imidlertid at det med unntak av enkelte elver og noen eksperimentelle

studier, er tilnærmet ukjent i hvilken grad rømt oppdrettslaks har kryssset seg inn i de ville laksebestandene¹.

Målingene av genetisk stabilitet for bestander i 21 vassdrag i Norge viser at det er en viss sammenheng mellom innslag av rømt oppdrettsfisk i elv og genetisk stabilitet. Men det kan ikke påvises en direkte og entydig sammenheng i flertallet av de undersøkte elvene. Trolig er modelleringskunnskapen ikke god nok til at den kan legges til grunn for vurdering av om kvalitetsnormen er oppfylt fullt ut. Beste kunnskap er genetiske analyser. Derfor bør kvalitetsnormen i første omgang gjøres gjeldende fullt ut (inkl. genetisk stabilitet) for disse 21 elvene og ikke alle de 99 som er foreslått fra departementets side. Den bør imidlertid utvides til å gjelde andre bestander etter hvert som kunnskapen om genetisk integritet kommer på plass.

Kunnskap om genetisk stabilitet bygd på molekylærgenetiske metoder bør videre søkes implementert som bærende metode og som grunnlag for forvaltningstiltak. Molekylærgenetiske metoder omhandler genenes struktur og funksjon på molekylært nivå, altså på individnivå. Metoden benyttes i denne sammenhengen til å utforske de molekylære mekanismer for evolusjon. Bruk av nest beste kunnskap er ikke godt nok og vil redusere mulighetene for å få på plass en tilfredsstillende overvåking av genetisk integritet.

Havforskningsinstituttet har skissert et forslag til gjennomføring av basisovervåking av 220 elver blir finansiert og gradvis iverksatt. Det er viktig at dette kommer på plass slik at vi kan få denne kunnskapen.

Vurdering

Fylkeskommunen har ikke noe forvaltningsansvar for villaks, men er blant annet vannregionmyndighet i vannregion Nordland. I forbindelse med arbeid etter vannforskriften i Nordland har det vært relativt store uttalte uenigheter mellom enkelte sektormyndigheter når det kommer til påvirkning fra lakselus og rømt oppdrettslaks på bestandene av villaks i fylket. Fylkesråden registrerer at arbeidet med karakterisering i forhold til lus og rømming er satt på vent i vannregionene inntil nye styringssignaler fra departementene foreligger. Dette får konsekvenser for planarbeidet i forhold til de tidsfrister som er gitt gjennom vannforskriften. En definert kvalitetsnorm for villaks er ett av de nye styresignalene. Fylkesråden er positiv til at dette verktøyet for vurdering skal komme på plass.

Det framgår av høringsdokumentet at Miljøverndepartementet mener det foreligger god kunnskap om situasjonen for de fleste laksebestandene og om effektene av ulike påvirkninger. Men i mange tilfeller er påvirkningsbildet og effektene av de ulike påvirkningene komplekse og det kan være vanskelig å forstå årsakssammenhengene. Dette kompliseres ytterligere av naturens egen variasjon og dynamikk. Etter fylkesrådets vurdering er kunnskapsgrunnlaget mangelfullt, jfr krav i Naturmangfoldlovens § 8.

For at normen skal ha være et godt verktøy både for miljøvernmyndighetenes og for andre myndigheters forvaltning er det viktig at den er mest mulig omforent. Beste kunnskap er genetiske analyser. Derfor bør kvalitetsnormen i første omgang gjøres gjeldende fullt ut (inkl. genetisk stabilitet) for de 21 elvene hvor man har målt genetisk stabilitet for bestander. Den bør utvides til å gjelde andre bestander etter hvert som kunnskapen om genetisk integritet kommer på plass.

¹ Taranger, G.L., m.fl. 2012. *Forslag til førstegenerasjons målemetode for miljøeffekt (effektindikatorer) med hensyn til genetisk påvirkning fra oppdrettslaks til villaks, og påvirkning av lakselus fra oppdrett på viltlevende laksefiskbestander*, Veterinærinstituttets rapportserie, nr 7-2012.

Konsekvenser

Saken har ingen økonomiske, administrative eller personellmessige konsekvenser for Nordland fylkeskommune. Saken har heller ingen konsekvenser knyttet til gjennomgående fylkeskommunal politikk.

Vedtakskompetanse

Det vises til reglement for delegering av myndighet fra fylkestinget pkt. 6.6. Det vises videre til at tidsfrister i saken ikke muliggjør behandling i fylkestinget.

Fylkesrådets innstilling til vedtak

Fylkesrådet vedtar følgende uttalelse:

Gjennom arbeidet etter vannforskriften i Nordland har uenighetene mellom sektormyndigheter når det gjelder laks blitt tydelige. Det gjelder først og fremst spørsmålet om bestanden av villaks i fylket blir påvirket av lakselus og rømt oppdrettslaks. Arbeidet med karakterisering i forhold til lus og rømming er satt på vent i vannregionene inntil nye styringssignaler fra departementene foreligger. Ett av de nye styresignalene omfatter den skisserte kvalitetsnormen for villaks. Fylkesrådet er svært positivt til at dette verktøyet nå skal komme på plass, slik at arbeidet kan gjennomføres til gitte tidsfrister.

For at normen skal ha være et godt verktøy både for miljøvernmyndighetenes og for andre myndigheters forvaltning er det imidlertid viktig at den er mest mulig omforent. Beste kunnskap i dag er genetiske analyser. Etter fylkesrådets vurdering bør kvalitetsnormen i første omgang gjøres gjeldende fullt ut (inkl. genetisk stabilitet) for de 21 elvene der man har målinger av genetisk stabilitet. Deretter bør kvalitetsnormen utvides til å gjelde andre bestander etter hvert som kunnskapen kommer på plass.

Det er viktig at man får på plass en tilfredsstillende overvåking av genetisk integritet. Fylkesrådet vil derfor anmode om at Havforskningsinstituttets forslag til basisovervåking av 220 elver blir finansiert og gradvis iverksatt.

Norge har implementert EUs vanndirektiv gjennom *forskrift for rammer for vannforvaltningen* (vannforskriften). Vannforskriften legges opp til en forvaltning som følger seksårssykluser. I høringsbrevet legges det opp til femårssykluser for definisjon av kvalitetsnormen for villaks. Dersom det skal være en god sammenheng mellom kvalitetsnormen for villaks og vannforskriften, bør klassifisering etter kvalitetsnormen følge samme syklus som vannforvaltningen, slik at man får oppdatert kunnskap om laksen hvert sjette. På denne måten vil man kunne benytte mest mulig oppdatert kunnskap til karakterisering og klassifisering av vannforekomstene etter vannforskriften.

Bodø den 07.03.2013

Hild-Marit Olsen

fylkesråd for kultur, miljø og folkehelse

sign

07.03.2013 Fylkesrådet

FRÅD-037/13

Vedtak

Innstillingen vedtatt

